

den hebben we de enorme invloed van de landbouw gezien: er zijn samenlevingen ingestort door de beperkingen van de landbouw. Watertekorten door klimaatverandering hebben uiteindelijk geleid tot de val van het Akkadische rijk, de Myceners, de Tang-dynastie... En er zijn veel momenten in onze geschiedenis geweest waarop de landbouw grote maatschappelijke veranderingen teweegbracht: de eerste landbouw veranderde onze sociale structuren, de arbeidsverdeling tussen de seksen, de vorm van onze huizen... en leidde tot het uitsterven van soorten, de indeling van de tijd in seizoenen, de opkomst van specialisatie en de staat, een enorme demografische groei... Heel vergelijkbaar met wat we nu zien. Nu moeten we beslissen welke waarden onze keuzes sturen. Hoe behouden we gelijkheid, waardigheid en duurzaamheid? Wat is onze verbindende moraal voor de toekomst? Die gezamenlijke uitdaging is een waarheid die we niet kunnen ontkennen en die ons naar de toekomst zou moeten leiden."

En daar hebben we wetenschap voor nodig?

"Ja. Wetenschap, waaronder ook historische wetenschap, helpt ons te ontrafelen wat we gemeen hebben en hoe we onze verschillen en ontwikkelingen kunnen begrijpen. We denken vaak dat de huidige crises uniek zijn. Maar dat zijn ze niet. Soortgelijke crises hebben zich al eerder voorgedaan. Mensen begonnen hun omgeving te vernietigen zodra ze efficiënte jagers en 'ecosysteem bouwers' werden. Zo'n 50.000 jaar geleden waren de verwoestende gevolgen van onze opzettelijke branden en jacht al zichtbaar in het landschap. Ze leidden toen al tot het uitsterven van soorten, waaronder de grote zoogdieren waarvan we leefden. Wetenschap kan ons helpen al deze problemen te begrijpen en te ontleden in heldere processen."

Hoe gaat dat ons helpen?

"Het uiteindelijke doel van dit overkoepelende perspectief is dat het mensen uit hun eigen kringetjes haalt. Dat het ze in staat stelt universele feiten te begrijpen, en werkelijke onderlinge verbanden te zien. Als mensen de wereld anders begrijpen, zullen ze zich ook anders gedragen: met meer historisch besef en ethische verantwoordelijkheid. Kennis is een weg naar een wereld die waardiger en rechtvaardiger is."

Dat klinkt bijna spiritueel.

"Nou, ik ben geen spiritueel persoon – of misschien ligt mijn spiritualiteit ergens anders. Ik zie mezelf terug in Lucy [de vroege menselijke voorouder die in Ethiopië is ontdekt, red.]. Ik zie mezelf in iedereen. Ik zie waardigheid in andere soorten. Het klinkt misschien hippie-achtig – hier schiet taal tekort. Maar we hebben de verantwoordelijkheid om na te denken over wat we gemeen hebben, en daar vervolgens naar te handelen. En om deze ideeën aan onze kinderen door te geven. Toen ik op school zat, leerde ik alleen over nationale perspectieven. Geschiedenis was beperkt en aardrijkskunde was saai. Het stimuleerde mijn verbeelding niet, terwijl nu alles juist logisch is omdat alles samenkomt. Alles komt tot leven. Het is als tijdreizen: we kunnen nu in het verleden en in de toekomst kijken. Het is fantastisch. Kostbaar. En het komt allemaal voort uit de wetenschap waar we vandaan komen."

Na een korte stilte: "Jammer dat ik maar één leven heb. Ik zou zó graag willen weten wat we over honderd, tweehonderd jaar weten."

FOTO HENK VEENSTRA

DE KOERS VAN SCHERPEN

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Ingewikkelde keuzes en positieve plannen

De zomer staat voor de deur en er ligt al een fijne historische roman op me te wachten. Ik kijk er naar uit om in de vakantie nieuwe energie op te doen. Dan kan ik komend Academische Jaar volop aan de slag met de vraagstukken die dan weer al mijn aandacht zullen vragen.

Toen het vorige kabinet viel, slaakten wij een zucht van verlichting. Dat kabinet zadelde ons op met onaantvaardbaar hoge bezuinigingen en het nieuwe kabinet beloofde deze terug te draaien. Dat laatste is nog niet gebeurd. We zitten nog steeds financieel in zwaar weer: onze kosten stijgen en de instroom van nieuwe studenten neemt af. We hebben al de nodige maatregelen genomen om onze kosten te drukken. Zo geldt er nog steeds een vacaturestop en doen we er alles aan om onnodige uitgaven te voorkomen. Maar om financieel gezond te blijven, moeten we nu pijnlijke keuzes maken. Welke uitgaven zijn echt nodig om de kwaliteit van ons onderzoek en onderwijs hoog te houden en welke keuzes moeten we maken om te stoppen of te hervormen?

Ondertussen kijken we wel vooruit. Ons instellingsplan is inmiddels goedgekeurd en bevat een aantal voornemens die veel voor onze universiteit gaan betekenen. In dat plan beschrijven we wat voor universiteit we willen zijn in de toekomst: breed en wendbaar, open en onafhankelijk, wetenschappelijk relevant, regionaal én internationaal gericht. We blijven doen waar we goed in zijn, maar daarnaast gaan we nog meer dan voorheen samenwerken: binnen en buiten de muren van onze universiteit, tussen disciplines en faculteiten en natuurlijk met de wereld om ons heen.

In ons vorige plan gingen we voor het bouwen van "connections", verbindingen en verbanden. Nu bouwen we daarop verder om door te groeien naar wat we nu de vijfde generatie-universiteit noemen. Hierin is kennisdeling en participatie met de samenleving belangrijk: de universiteit als netwerkorganisatie die nog intensiever interdisciplinair en transdisciplinair werkt. Maatschappelijke opgaven zijn het organiserend principe voor onderwijs, onderzoek en samenwerking.

Daarvoor hebben we de hulp, goede ideeën en steun nodig van jullie allemaal: medewerkers en studenten, iedereen met wie we samenwerken buiten de universiteit en natuurlijk de alumni, onze ambassadeurs in de buitenwereld passend bij de titel: samen impact maken. Een mooie uitdaging die we met optimisme tegemoet treden. En met dat positieve voornemen wens ik jullie allen een mooie zomer toe.

Jacquelin Scherpen rector magnificus